

เอกสารวิชาการส่วนบุคคล
(Individual Study)

การมีส่วนร่วมของพลเมืองในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ
ตามรัฐธรรมนูญปี ๒๕๖๐

จัดทำโดย พลเอก บุญยวัจน์ เครือหงส์
รหัส ๖๐๐๕๒๓

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการอบรม
หลักสูตรหลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ ๕
วิทยาลัยศาลรัฐธรรมนูญ
สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

ลิขสิทธิ์ของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

การมีส่วนร่วมของพลเมืองในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ ตามรัฐธรรมนูญปี ๒๕๖๐

พลเอก บุญยวัฒน์ เครือหงส์^๑

บทคัดย่อ

บทคัดย่อหรือสาระสังเขป

การมีส่วนร่วมของพลเมือง คือกระบวนการที่ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องมีโอกาสได้เข้าร่วมในการแสดงทัศนะร่วมเสนอร่วมแสดงแนวทางและร่วมรับสิทธิประโยชน์ใดๆ ภายใต้แนวคิดทฤษฎีหลักพื้นฐานเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนที่จะสร้างให้เป็นที่ยอมรับว่าอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชนทุกคนในฐานะผู้มีสิทธิ แต่ประชาชนไม่สามารถใช้อำนาจอธิปไตยได้ด้วยตนเองจึงเกิดกลไกการใช้อำนาจดังกล่าวผ่านทางผู้แทนปวงชน

การมีส่วนร่วมในฐานะที่เป็นสิทธิขั้นมูลฐานของมนุษย์คือสิทธิอันชอบธรรมที่จะมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นหรือวิพากษ์วิจารณ์ภายใต้เงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ซึ่งไม่ขัดต่อหลักนิติธรรมหรือเกินเหตุ

ภาครัฐได้ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองทั้งในเรื่องของความรู้ความเข้าใจ การมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ และการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ

การมีส่วนร่วมของพลเมืองในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐในรัฐธรรมนูญปี ๒๕๖๐ จะมีประสิทธิภาพได้ต้องอาศัยปัจจัยสี่ประการซึ่งประกอบไปด้วย ปัจจัยด้านสภาพสังคมและเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านโครงสร้างและกระบวนการทางการเมือง ปัจจัยด้านจริยธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย และปัจจัยรัฐพึงเร่งให้ความรู้แก่ประชาชนเกี่ยวกับอันตรายที่เกิดจากการทุจริตและประพฤติมิชอบทั้งในภาครัฐและภาคเอกชน

^๑ พลเอก บุญยวัฒน์ เครือหงส์ กรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ

๑. บทนำ

การมีส่วนร่วมของพลเมือง (Public Participation) กระบวนการที่ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องมีโอกาสได้เข้าร่วมใน การแสดงทัศนะ ร่วมเสนอปัญหา/ประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้อง ร่วมคิดแนวทาง ร่วมการแก้ไขปัญหา ร่วมในกระบวนการตัดสินใจ และร่วมรับสิทธิประโยชน์ใดๆ

รวมทั้งตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ ให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สุจริต เที่ยงธรรมและมีส่วนในการป้องกันหรือแก้ไขวิกฤติของประเทศตามความจำเป็น และความเหมาะสม การรับรอง ปกป้อง และคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของปวงชนชาวไทยให้ชัดเจนและครอบคลุมอย่างกว้างขวางยิ่งขึ้น โดยถือว่าการมีสิทธิเสรีภาพเป็นหลักการจำกัดตัดสิทธิเสรีภาพเป็นข้อยกเว้น แต่การใช้สิทธิเสรีภาพดังกล่าวต้องอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์เพื่อคุ้มครองส่วนรวม การกำหนดให้รัฐมีหน้าที่ต่อประชาชนเช่นเดียวกับการให้ประชาชนมีหน้าที่ต่อรัฐ การวางกลไกป้องกัน ตรวจสอบ และขจัดการทุจริต และประพฤติมิชอบที่เข้มงวด เด็ดขาด เพื่อมิให้ผู้บริหารที่ปราศจากคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาลเข้ามามีอำนาจในการปกครองบ้านเมืองหรือใช้อำนาจเกินกว่าขอบเขต และการกำหนดมาตรการป้องกัน และบริหารจัดการวิกฤติการณ์ของประเทศให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น^๒ การจะดำเนินการในเรื่องเหล่านี้ให้ลุล่วงไปได้ จำต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างประชาชนทุกภาคส่วนกับหน่วยงานทั้งหลายของรัฐตามแนวทางประชาธิปไตยภายใต้กฎเกณฑ์ตามหลักการปกครองในระบอบประชาธิปไตยและประเพณีการปกครองที่เหมาะสมกับสถานการณ์และลักษณะสังคมไทย หลักความสุจริต หลักสิทธิมนุษยชน และหลักธรรมาภิบาล อันจะทำให้สามารถขับเคลื่อนประเทศให้พัฒนาไปข้างหน้าได้อย่างเป็นขั้นตอนจนเกิดความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน

๒. แนวคิด ทฤษฎี และพื้นฐานเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน

เป็นที่ยอมรับว่า “อำนาจอธิปไตย” เป็นของประชาชนทุกคนในฐานะผู้ทรงสิทธิ แต่ประชาชนไม่สามารถใช้อำนาจอธิปไตยได้ด้วยตนเอง จึงเกิดกลไกการใช้อำนาจดังกล่าวผ่านทางผู้แทนปวงชน และเมื่อใดก็ตามที่ผู้แทนของปวงชนไม่ใช้อำนาจตามเจตนารมณ์ของประชาชนหรือไม่เป็นไปตามที่ให้สัญญาไว้กับประชาชน ประชาชนในฐานะเจ้าของอำนาจอธิปไตยเรียกคืนอำนาจนั้นได้ แต่ในปัจจุบันพบว่าแนวคิดการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรงของประชาชนกำลังได้รับความสนใจอย่างยิ่ง โดยจะเห็นได้จากรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยนับตั้งแต่ฉบับปี พุทธศักราช ๒๕๔๐ เป็นต้นจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะการใช้อำนาจในเรื่องที่กระทบต่อสิทธิเสรีภาพหรือประโยชน์ของสาธารณะ รัฐธรรมนูญได้เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมได้ในเรื่องการเสนอกฎหมาย การลงประชามติ และการถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่ง

อำนาจอธิปไตยของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยมีแนวคิดหลัก ๓ ประการ ได้แก่ **หลักประชาธิปไตย (Democracy)** ซึ่งการใช้อำนาจต้องเกิดจากความยินยอมของประชาชน และประชาชนมีสิทธิคัดค้านหรือต่อต้านการใช้อำนาจของรัฐหากเห็นว่าไม่ถูกต้อง โดยมีหลักการ

² ราชกิจจานุเบกษา, รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย เล่ม ๑๓๔ ตอนที่ ๔๐ ก ๖ เมษายน ๒๕๖๐

สำคัญคือเคารพในเสียงข้างมากควบคู่กับการเปิดโอกาสในการแสดงความคิดเห็นหรือพิทักษ์ประโยชน์ของเสียงข้างน้อย หลักประการต่อมาคือ **หลักนิติธรรม (Rule of Law)** เป็นหลักพื้นฐานแห่งกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม การกระทำใดๆ ต้องไม่ฝ่าฝืน ขัด หรือแย้งต่อกฎหมายเป็นหลักการสำคัญที่ใช้ในการปกครองรัฐ และกฎหมายที่จะใช้บังคับก็ต้องเป็นกฎหมายที่เป็นธรรมและสอดคล้องกับหลักประชาธิปไตยด้วย และหลักประการสุดท้ายคือ **หลักนิติรัฐ (Legal State)** โดยการดำเนินการใดๆ ต้องมีกฎหมายให้อำนาจ ดังนั้น การปกครองรัฐภายใต้หลักนิติรัฐจะอยู่ภายใต้กฎหมายที่รัฐและประชาชนภายในรัฐผูกพันที่ต้องเคารพกฎหมายทั้งปวงที่ประกาศใช้ ซึ่งแนวคิดการใช้อำนาจดังกล่าวแบ่งได้เป็น ๒ ประการ คือ

๑) การใช้อำนาจอธิปไตยทางตรง (Direct Democracy) เป็นการใช้อำนาจอธิปไตยของประชาชนโดยตรงไม่ผ่านผู้แทน แต่จะเหมาะกับบริบทของสังคมที่ไม่มีความซับซ้อนทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม โดยมีความพยายามนำมาใช้กับบางเรื่องที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชน ซึ่งมีองค์ประกอบที่สำคัญ ๒ เรื่อง คือ (๑) การริเริ่มโดยประชาชน และ (๒) การตัดสินใจโดยประชาชน

๒) การใช้อำนาจอธิปไตยทางอ้อม (Indirect Democracy) เป็นการใช้อำนาจผ่านทางผู้แทน (Representative Democracy) โดยมีหลักที่สำคัญคือ ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย จึงเป็นผู้ใช้อำนาจอธิปไตยที่แท้จริง โดยมอบอำนาจผ่านทางผู้แทนของตนตามกลไกในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งแบ่งได้เป็น ๒ ประเภท คือ (๑) ใช้อำนาจโดยผู้แทนอย่างแท้จริง และ (๒) ใช้อำนาจอธิปไตยทางกึ่งผู้แทน

สำหรับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน มีแนวคิดสำคัญคือเมื่อระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยอยู่ภายใต้หลักการที่ว่า การตัดสินใจในเรื่องที่มีความสำคัญต้องผูกพันอยู่กับเจตนารมณ์ของประชาชน ซึ่งการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามรัฐธรรมนูญนับแต่มีการปฏิรูปการเมืองเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๐ ได้ออกแบบกลไกการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้หลายประการ ได้แก่

๑) การเข้าชื่อเสนอกฎหมาย ซึ่งเปิดโอกาสให้ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งได้แสดงเจตนารมณ์ของตนที่ต้องการมีกฎหมาย แก้ไขเพิ่มเติมหรือยกเลิกกฎหมาย โดยแสดงเจตนารมณ์ร่วมกันเสนอร่างพระราชบัญญัติต่อรัฐสภา ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ กำหนดจำนวนผู้เข้าชื่อเสนอกฎหมายไว้ไม่น้อยกว่า ๕๐,๐๐๐ คน และลดลงเหลือเพียง ๑๐,๐๐๐ คน ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐

๒) การถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เป็นการเปิดโอกาสให้ภาคประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการตรวจสอบการใช้อำนาจของฝ่ายการเมือง ซึ่งเป็นกลไกหนึ่งในการควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินโดยประชาชน

๓) การออกเสียงลงประชามติ เป็นการให้สิทธิประชาชนทุกคนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเรื่องหนึ่งเรื่องใดที่มีความสำคัญซึ่งเป็นเรื่องที่อาจกระทบต่อประโยชน์สาธารณะหรือประโยชน์ได้เสียของชาติและของประชาชน

“การเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย หมายถึง การปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน” (government of the people, by the people, and for the people)

ความหมายของการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยดังกล่าว อำนาจอสูงสุดหรืออำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน โดยประชาชนทำหน้าที่ปกครองตนเองโดยตรง (Direct Democracy) นั้น เป็นอุดมคติ เพราะในทางปฏิบัตินั้นไม่สามารถกระทำได้ จึงเกิดรูปแบบการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบผู้แทน (Indirect Democracy or Representative government) โดยประชาชนเลือกผู้แทนขึ้นทำหน้าที่แทนตน แล้วผู้แทนเหล่านั้นมีหน้าที่ร่วมกันกำหนดทั้งผู้ปกครอง (รัฐบาล) นโยบาย และวิธีการปฏิบัติตามนโยบาย ซึ่งเป็นหลักการและกระบวนการทางการเมืองการปกครองที่สอดคล้องกับอุดมการณ์ประชาธิปไตย ตามคำนิยามของ อับราฮัม ลินคอล์น

การที่ประชาชนทำหน้าที่ปกครองด้วยตนเองโดยตรง หรือการเลือกผู้แทนเข้าไปทำหน้าที่แทนตนนั้น เป็นกลไกที่สำคัญที่สุดที่จะทำให้กระบวนการทางการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยทุกกระบวนการ ทุกระดับ และทุกมิติ ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยที่ประชาชนต้องมีคุณสมบัติที่เอื้อหรือสนับสนุนต่อหลักการประชาธิปไตย เช่น มีความสนใจ กระตือรือร้นที่จะเข้ามีส่วนร่วมในทางการเมือง หรือติดตาม ควบคุม และตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลอย่างจริงจัง เป็นต้น หรืออาจกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่า ประชาชนต้องมีวัฒนธรรมทางการเมืองตามที่คณะที่ว่า “กิจกรรมทางการเมืองการปกครองเป็นหน้าที่ที่ทุกคนต้องเอาใจใส่รับผิดชอบจะหลีกเลี่ยงหรือปฏิเสธให้พ้นความรับผิดชอบของตนหาได้ไม่” หรือ “การเมืองเป็นเรื่องของทุกคน”

การมีส่วนร่วมในทางการเมือง (Political Participation) จึงเป็นหัวใจของการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย โดยเฉพาะในสังคมประชาธิปไตยแบบตะวันตก แต่มีได้หมายความว่า ประชาชนทั้งหมดจะต้องประสงค์ที่จะมีส่วนร่วมในทางการเมือง เพราะยังมีประชาชนอีกจำนวนหนึ่งที่พอใจเป็นผู้สังเกตการณ์ทางการเมืองมากกว่าจะเข้ามีส่วนร่วมในทางการเมืองโดยตรง และในบางประเทศหรือบางสถานการณ์นั้น หากเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในทางการเมืองมากเกินไป ก็อาจจะไม่เกิดผลดีได้ เนื่องจากในบริบทของการมีส่วนร่วมในทางการเมืองนั้น ประชาชนจะมีสิทธิมีส่วนร่วมในทางการเมือง ทั้งรูปแบบหรือวิธีการ และขอบเขต กลุ่ม หรือจำนวนของประชาชนผู้มีสิทธิมีส่วนร่วมในทางการเมืองได้ตึมน้อยเพียงใดนั้น ยังขึ้นอยู่กับระดับของพัฒนาการทางการเมือง ความตื่นตัวในทางการเมือง และวุฒิภาวะทางการเมืองหรือภูมิปัญญาทางการเมืองของรัฐนั้น ๆ เป็นสำคัญด้วย

การมีส่วนร่วมในทางการเมืองของประชาชน จึงมีใช่มีเพียงการออกเสียงเลือกตั้งผู้แทนหรือการมีส่วนร่วมในทางการเมืองรูปแบบอื่นรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งเท่านั้น และประชาชนผู้มีสิทธิมีส่วนร่วมในทางการเมืองก็มิได้จำกัดว่าต้องเป็นชายหรือหญิง หรือต้องอายุ ๒๐ ปีบริบูรณ์ หรือต้องไม่เป็นผู้ทุพพลภาพ หรือต้องสำเร็จการศึกษาระดับใดระดับหนึ่งเท่านั้น

ในกระแสการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองนั้น วิฤตการณ์เรียกร้องสิทธิมีส่วนร่วมในทางการเมืองของประชาชนเกิดขึ้นบ่อย ๆ ในสังคมการเมืองของประเทศต่าง ๆ รวมทั้งประเทศไทยด้วย เช่น การเรียกร้องของขุนนางอังกฤษที่จะมีมหากฎบัตร หรือแมกนาคาร์ตา (Magna Carta) เพื่อขยายสิทธิมีส่วนร่วมในทางการเมืองของคนอังกฤษ การเรียกร้องประชาธิปไตยของนักศึกษาจีนที่จัตุรัสเทียนอันเหมิน เมื่อปีพุทธศักราช ๒๕๒๗ การเปลี่ยนแปลงการปกครองไทยเพื่อให้ปวงชนไทยได้มีส่วนร่วมในทางการเมืองตามวิถีประชาธิปไตย เมื่อปีพุทธศักราช ๒๔๗๕ หรือการปฏิรูปการ

เมืองไทย เมื่อปีพุทธศักราช ๒๕๔๐ โดยมีการเพิ่มรูปแบบ วิธีการ และขยายขอบเขต กลุ่ม หรือจำนวนของประชาชนผู้มีสิทธิมีส่วนร่วมในทางการเมือง เป็นวัตถุประสงค์ที่สำคัญวัตถุประสงค์หนึ่ง

การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในทางการเมือง เป็นพัฒนาการมีส่วนร่วมในทางการเมืองไทยแบบพหุนิยม (Pluralism) หรือเป็นแนวความคิดที่เคารพความแตกต่าง (Difference) และความหลากหลาย (Diversity) ในมิติต่าง ๆ ของผู้คนในสังคม ตั้งแต่การเมือง ชีวิตทางสังคม และวัฒนธรรม (ธีรยุทธ บุญมี, ๒๕๔๓) อันเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการผลักดันหรือการพัฒนาทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ก่อให้ชุมชนเข้มแข็ง หรือที่เรียกว่า “ประชาสังคม” ในปัจจุบัน ทั้งนี้ ได้มีการนำเสนอแนวความคิดเรื่องพหุนิยมกันมาตั้งแต่ยุคแห่งการต่อสู้เพื่อประชาธิปไตย ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ แต่ช่วงนั้นอุดมการณ์ประชาธิปไตยได้เลือนหายไป โดยมีแนวความคิดเกี่ยวกับสังคมนิยมมาแทนที่

เหตุการณ์พฤษภาทมิฬ ๒๕๓๕ เป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของการปฏิรูปการเมืองไทย ประชาชน นักการเมือง นักวิชาการ สื่อมวลชน องค์กรเอกชน และสภาาร่างรัฐธรรมนูญ ได้ให้ความสำคัญกับ “การมีส่วนร่วมในทางการเมือง” (Political Participation) มากเป็นพิเศษ จนดูเหมือนว่าจะเป็นคำที่มีความหมายยิ่งใหญ่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ นับตั้งแต่กรอบเบื้องต้นของร่างรัฐธรรมนูญ เจตจำนงของสภาาร่างรัฐธรรมนูญ สาระสำคัญของรัฐธรรมนูญ จึงล้วนแต่มีผลให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในทางการเมืองทุกระดับในกระบวนการเมืองมากยิ่งขึ้น และได้ขยายการรับรองสิทธิขั้นพื้นฐาน (Basic Rights or Fundamental Rights) สิทธิในการแสดงความคิดเห็น โดยการพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา และการสื่อความหมายโดยวิธีอื่น เป็นต้น และสิทธิของพลเมือง (Citizen's Rights) เช่น สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง และสมัครรับเลือกตั้ง เสรีภาพในการรวมกันเป็นพรรคการเมือง เป็นต้น เพื่อเอื้อประโยชน์ต่อการมีส่วนร่วมในทางการเมืองของประชาชนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบอำนาจรัฐตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐ การมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น สามารถจะแยกแยะได้ ๔ ประการ ดังต่อไปนี้ คือการมีส่วนร่วมในฐานะที่เป็นสิทธิขั้นมูลฐานของมนุษย์ การมีส่วนร่วมของประชาชนโดยหน้าที่ในฐานะที่เป็นพลเมืองที่อยู่ภายใต้กรอบของกฎหมาย สิทธิของประชาชนในการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามบทบัญญัติที่มีไว้ในรัฐธรรมนูญ รัฐมีหน้าที่ในการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง

๓. การมีส่วนร่วมในฐานะที่เป็นสิทธิขั้นมูลฐานของมนุษย์

ในฐานะที่เป็นพลเมืองของชาตินั้น ได้แก่ สิทธิอันชอบธรรมที่จะมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น การคัดค้านการวิพากษ์วิจารณ์ รวมทั้งการกดดันทางการเมืองในนโยบายของรัฐบาลหรือของหน่วยราชการ อันก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ประชาชน

สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย นอกจากที่บัญญัติคุ้มครองไว้เป็นการเฉพาะ ในรัฐธรรมนูญแล้ว การใดที่มีได้ห้ามหรือจำกัดไว้ในรัฐธรรมนูญหรือในกฎหมายอื่น บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพที่จะทำการนั้นได้และได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ ตราบเท่าที่การใช้สิทธิ

หรือเสรีภาพ เช่นว่านั้นไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดี ของประชาชน และไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น

สิทธิหรือเสรีภาพใดที่รัฐธรรมนูญให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ หรือให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ แม้ยังไม่มีกฎหมายนั้นขึ้นใช้บังคับ บุคคลหรือชุมชนย่อมสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพนั้นได้ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่ได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ สามารถยกบทบัญญัติ แห่งรัฐธรรมนูญเพื่อใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้ บุคคลซึ่งได้รับความเสียหายจากการถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพหรือจากการกระทำความผิดอาญา ของบุคคลอื่น ย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาหรือช่วยเหลือจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ มาตรา ๒๖ การตรากฎหมายที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลต้องเป็นไป ตามเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ในกรณีที่รัฐธรรมนูญมิได้บัญญัติเงื่อนไขไว้ กฎหมายดังกล่าว ต้องไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ และจะกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลมิได้ รวมทั้งต้องระบุมเหตุผลความจำเป็นในการจำกัดสิทธิ และเสรีภาพไว้ด้วย กฎหมายตามวรรคหนึ่งต้องมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไป ไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใด กรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง

มาตรา ๒๗ บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล ไม่ว่าด้วยเหตุความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ หรือเหตุอื่นใด จะกระทำมิได้ มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพ ได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น หรือเพื่อคุ้มครองหรืออำนวยความสะดวกให้แก่เด็ก สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ หรือผู้ด้อยโอกาส ย่อมไม่ถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามวรรคสาม บุคคลผู้เป็นทหาร ตำรวจ ข้าราชการ เจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ และพนักงานหรือลูกจ้างขององค์กร ของรัฐย่อมมีสิทธิและเสรีภาพเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป เว้นแต่ที่จำกัดไว้ในกฎหมายเฉพาะในส่วนที่ เกี่ยวกับการเมือง สมรรถภาพ วินัย หรือจริยธรรม มาตรา ๒๘ บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย การจับและการคุมขังบุคคลจะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาลหรือมีเหตุอย่างอื่น ตามที่กฎหมายบัญญัติ การค้นตัวบุคคลหรือการกระทำใดอันกระทบกระเทือนต่อสิทธิหรือเสรีภาพในชีวิตหรือร่างกาย จะกระทำมิได้ เว้นแต่มีเหตุตามที่กฎหมายบัญญัติ

ถ้ามีความพยายามที่จะพัฒนาจังหวัดใดจังหวัดหนึ่งไปในทิศทางซึ่งจะก่อให้เกิดความจำเป็นทางเศรษฐกิจ ทำให้มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวในขอบข่ายที่กว้างขวางขึ้น ทำให้ธุรกรรมธุรกิจต่างๆ ขยายตัวขึ้นอันเป็นผลดีต่อประชาชนในจังหวัดนั้น แต่ในขณะที่เดียวกันถ้าประชาชนส่วนหนึ่งจะได้รับผลกระทบอย่างรุนแรงจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว เช่น อาจส่งผลให้อาชีพดั้งเดิมของตนถูกกระทบจนได้รับความเดือดร้อน หรือมีผลกระทบต่อขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมอันดีของชุมชนหรือทำให้คุณภาพชีวิตที่ดำรงสืบเนื่องมาหลายชั่วคนได้ถูกทำลายลง ประชาชนเหล่านี้ย่อมมีสิทธิที่จะ คัดค้านนโยบายดังกล่าว ถึงแม้นโยบายที่กล่าวมาทั้งหมดนี้เป็นนโยบายที่สอดคล้องตามตัว

บทกฎหมาย หน่วยงาน ของราชการหรือผู้ซึ่งอยู่ในรัฐบาลมีอำนาจตามกฎหมายที่จะดำเนินต่อไปก็ ตาม ประชาชนก็ยังมีสิทธิ ขั้นมูลฐานในฐานะที่เป็นประชาชนของหน่วยการเมืองนั้นๆ แสดงความ คิดเห็นและทำการคัดค้านสิ่งที่จะมีผลกระทบต่อชุมชนของตน และนี่คือที่มาที่ไปของการคัดค้าน โรงงานผลิตไฟฟ้าปริมาณ คัดค้าน การทำกระเช้าลอยฟ้าขึ้นสู่ตอยที่มีความสวยงามตามธรรมชาติ คัดค้านการสร้างอาคารสูงที่จะบดบัง ทิวทัศน์อันสวยงามที่มีมาแต่ดั้งเดิม ฯลฯ ที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ ไม่ว่าจะมิไว้ในบทบัญญัติกฎหมายหรือไม่ก็ตาม เป็นสิทธิโดยธรรมชาติ และเป็นสิทธิขั้นมูลฐานของ ประชาชนทุกคนที่จะปกป้องผลประโยชน์ของตน ส่วนผลจะออกมาในรูป ไฉนนั้นย่อมขึ้นอยู่กับระบบ การเมืองว่าให้ความเคารพต่อเสียงของประชาชนแม้จะเป็นเสียงส่วนน้อย มากน้อยเพียงใด

รัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๐ ยังได้คำนึงถึงการให้เงินอุดหนุนกิจการสื่อ รวมถึงการจ้าง โฆษณาด้วย โดยให้สิทธิในการรับทราบเพื่อการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบภาครัฐ ดังความใน หมวด ๓ สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย มาตรา ๓๕ วรรค ๕ ความว่า ...การให้เงินหรือ ทรัพย์สินอื่นเพื่ออุดหนุนกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่นของเอกชนรัฐจะกระทำมิได้ หน่วยงานของรัฐที่ใช้จ่ายเงินหรือทรัพย์สินให้สื่อมวลชน ไม่ว่าจะเพื่อประโยชน์ในการโฆษณาหรือ ประชาสัมพันธ์ หรือเพื่อการอื่นใดในทำนองเดียวกัน ต้องเปิดเผยรายละเอียดให้คณะกรรมการ ตรวจสอบแผ่นดินทราบตามระยะเวลาที่กำหนด และประกาศให้ประชาชนทราบด้วย

๔. การมีส่วนร่วมของประชาชนโดยหน้าที่ในฐานะที่เป็นพลเมืองที่อยู่ภายใต้กรอบ ของกฎหมาย

ประชาชนทุกคนที่อยู่ในหน่วยการเมืองที่มีสิทธิเสรีภาพที่จะมีส่วนร่วม ทางการเมืองนั้น ย่อมมีหน้าที่ที่จะปฏิบัติตามบางอย่างในลักษณะของการมีส่วนร่วมตามบทบัญญัติ ของกฎหมาย การ มีส่วนร่วมดังกล่าวนี้บางครั้งก็อาจจะเป็นเรื่องที่ฝืนความรู้สึกของตน หรือเป็นสิ่งที่ แปรกแยกไปจาก พฤติกรรมปกติธรรมดาทั่วไป แต่ประชาชนก็มีหน้าที่ที่จะให้ความร่วมมือ ดังนั้น การมีส่วนร่วมใน ส่วนนี้อาจจะเกิดขึ้นด้วยความเต็มใจ หรือด้วยความฝืนใจก็ตาม ยกตัวอย่างเช่น ในกรณีวิกฤตเกิด ภาวะสงครามและมีการประกาศกฎอัยการศึก รัฐโดยหน่วยงานของรัฐ โดยเฉพาะองค์กรทหารย่อมมี สิทธิที่จะระดมความช่วยเหลือจากกองกำลังทหารซึ่งเป็นเรื่องปกติ แต่ ขณะเดียวกันก็สามารถระดม ความช่วยเหลือจากประชาชนทั่วไปได้ รวมทั้งการยึดทรัพย์สินบางอย่าง มาใช้เพื่อการสงคราม เช่น ยานพาหนะ อาวุธปืน อาคารสถานที่ เพราะในยามสงครามนั้นต้องถือ ว่าประชาชนทุกคนมีหน้าที่ ที่ จะต้องให้ความร่วมมือและมีส่วนร่วมในการป้องกันประเทศ

มาตรา ๔๑ บุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิ (๑) ได้รับทราบและเข้าถึงข้อมูลหรือข่าวสาร สาธารณะในครอบครองของหน่วยงานของรัฐ ตามที่กฎหมายบัญญัติ (๒) เสนอเรื่องราวร้องทุกข์ต่อ หน่วยงานของรัฐและได้รับแจ้งผลการพิจารณาโดยรวดเร็ว (๓) ฟ้องหน่วยงานของรัฐให้รับผิดชอบ เนื่องจากกระทำหรือการละเว้นการกระทำของข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยงาน ของรัฐ มาตรา ๔๒ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการรวมกันเป็นสมาคม สหกรณ์ สหภาพ องค์กร ชุมชน หรือหมู่คณะอื่น การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตาม

บทบัญญัติแห่งกฎหมาย ที่ตราขึ้นเพื่อคุ้มครองประโยชน์สาธารณะ เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อการป้องกันหรือขจัดการกีดกันหรือการผูกขาด

หมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ มาตรา ๕๑ การใดที่รัฐธรรมนูญบัญญัติให้เป็นหน้าที่ของรัฐตาม หมวดนี้ ถ้าการนั้น เป็นการทำให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนโดยตรง ย่อมเป็นสิทธิของประชาชน และชุมชนที่จะติดตาม และเร่งรัดให้รัฐดำเนินการ รวมตลอดทั้งฟ้องร้องหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง เพื่อจัดให้ประชาชน หรือชุมชนได้รับประโยชน์นั้นตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ มาตรา ๕๒ รัฐต้องพิทักษ์รักษาไว้ซึ่งสถาบันพระมหากษัตริย์ เอกราช อธิปไตย บูรณภาพ แห่งอาณา เขตและเขตที่ประเทศไทยมีสิทธิอธิปไตย เกียรติภูมิและผลประโยชน์ของชาติ ความมั่นคงของรัฐ และความสงบเรียบร้อยของประชาชน เพื่อประโยชน์แห่งการนี้ รัฐต้องจัดให้มีการทหาร การทูต และการข่าวกรองที่มีประสิทธิภาพ กำลังทหารให้ใช้เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาประเทศด้วย มาตรา ๕๓ รัฐต้องดูแลให้มีการปฏิบัติตามและบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด มาตรา ๕๔ รัฐต้อง ดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลาสิบสองปี ตั้งแต่ ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาค บังคับอย่างมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย รัฐต้องดำเนินการให้เด็กเล็กได้รับการดูแลและพัฒนา ก่อน เข้ารับการศึกษาตามวาระหนึ่ง เพื่อพัฒนาร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาให้สม กับวัย โดยส่งเสริมและสนับสนุน ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคเอกชนเข้ามีส่วนร่วมในการ ดำเนินการด้วย รัฐต้องดำเนินการให้ประชาชนได้รับการศึกษาตามความต้องการในระบบต่างๆ รวมทั้งส่งเสริม ให้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต และจัดให้มีการร่วมมือกันระหว่างรัฐ องค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่น และภาคเอกชน ในการจัดการศึกษาทุกระดับ โดยรัฐมีหน้าที่ดำเนินการ กำกับ ส่งเสริม และ สนับสนุนให้การจัดการศึกษา ดังกล่าวมีคุณภาพและได้มาตรฐานสากล ทั้งนี้ ตามกฎหมายว่าด้วย การศึกษาแห่งชาติซึ่งอย่างน้อย ต้องมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการจัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติ และการ ดำเนินการและตรวจสอบการดำเนินการ ให้เป็นไปตามแผนการศึกษาแห่งชาติด้วย การศึกษาทั้งปวง ต้องมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีวินัย ภูมิใจในชาติ สามารถเชี่ยวชาญได้ ตามความถนัดของตน และมีความรับผิดชอบต่อครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ในการดำเนินการให้เด็กเล็ก ได้รับการดูแลและพัฒนาตามวาระสอง หรือให้ประชาชนได้รับ การศึกษาตามวาระสาม รัฐต้อง ดำเนินการให้ผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ได้รับการสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการศึกษา ตามความถนัดของตน ให้จัดตั้งกองทุนเพื่อใช้ในการช่วยเหลือผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำในการศึกษา และเพื่อเสริมสร้างและพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพครู โดยให้รัฐจัดสรรงบประมาณให้แก่ กองทุน หรือใช้มาตรการหรือกลไกทางภาษีรวมทั้งการให้ผู้บริจาคทรัพย์เงินเข้ากองทุนได้รับ ประโยชน์ในการลดหย่อนภาษีด้วย ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ ซึ่งกฎหมายดังกล่าวอย่างน้อยต้อง กำหนดให้การบริหารจัดการกองทุน เป็นอิสระและกำหนดให้มีการใช้จ่ายเงินกองทุนเพื่อบรรลุ วัตถุประสงค์ดังกล่าว มาตรา ๕๕ รัฐต้องดำเนินการให้ประชาชนได้รับบริการสาธารณสุขที่มี ประสิทธิภาพอย่างทั่วถึง เสริมสร้างให้ประชาชนมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพและการ ป้องกันโรค และส่งเสริม และสนับสนุนให้มีการพัฒนาภูมิปัญญาด้านแพทย์แผนไทยให้เกิดประโยชน์ สูงสุด

๕. สิทธิของประชาชนในการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามบทบัญญัติที่มีไว้ในรัฐธรรมนูญ

สามารถจะแยกแยะได้ดังต่อไปนี้

๑) ประชาชนมีหน้าที่ไปเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา และสมาชิกองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น การไปหย่อนบัตรซึ่งเป็น หน้าที่นั้นก็คือการมีสิทธิของประชาชนอีกด้วย เมื่อเป็นเช่นนี้ประชาชนผู้มีคุณสมบัติครบถ้วนย่อม สามารถที่จะใช้สิทธิดังกล่าวในวันที่มีการหย่อนบัตรเลือกตั้ง บุคคลหรือหน่วยงานใดของรัฐไม่มีสิทธิ จะขัดขวางไม่ให้ไปทำหน้าที่ดังกล่าวได้ และนี่คือเหตุผลที่ทำให้บุคคลที่มีสัญชาติไทยที่มีสิทธิ ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งที่พำนักอยู่ต่างประเทศสามารถจะอ้างสิทธิที่จะลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ใดๆ ที่ มีความยุ่งยากและสิ้นเปลืองค่าใช้จ่าย แต่เมื่อได้มีการกำหนดไว้เป็นหน้าที่ที่จะต้องไปเลือกตั้ง ก็ทำให้การอ้างสิทธิที่จะลงคะแนนเสียงเลือกตั้งมีน้ำหนักมากยิ่งขึ้น

๒) การตรวจสอบการทำงานของฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร รวมทั้งฝ่ายตุลาการ เช่น ศาลรัฐธรรมนูญ และศาลปกครอง รวมตลอดทั้งองค์กรตามรัฐธรรมนูญต่างๆ เช่น การทำงานของคณะกรรมการการเลือกตั้ง คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ผู้ตรวจการแผ่นดิน ฯลฯ เมื่อใดก็ตามที่เห็นความไม่ถูกต้อง ไม่ชอบมาพากล ประชาชน ย่อมมีสิทธิ และในความเป็นจริงมีหน้าที่ที่จะแสดงความคิดเห็น วิพากษ์วิจารณ์ รวมตลอดทั้งการ คัดค้านและประท้วงเพื่อธำรงไว้ซึ่งความถูกต้องตามหลักนิติธรรมและความยุติธรรม และเพื่อปกป้อง พิทักษ์ไว้ซึ่งผลประโยชน์ส่วนรวม โดยเฉพาะอย่างยิ่งของชาติบ้านเมือง

๓) ประชาชนมีสิทธิที่จะมีส่วนร่วมทางการเมืองในกระบวนการที่เรียกว่าประชาพิจารณ์ บุคคลย่อมมี สิทธิได้รับข้อมูล คำชี้แจง และเหตุผล จากหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น ก่อนการอนุญาตหรือการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมใดที่อาจมี ผลกระทบ ต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพอนามัย คุณภาพชีวิต หรือส่วนได้เสียสำคัญอื่นใดที่เกี่ยวกับตนหรือชุมชนท้องถิ่น และมีสิทธิแสดงความคิดเห็นของตนในเรื่องดังกล่าว ทั้งนี้ ตามกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนที่กฎหมายบัญญัติ การมีส่วนร่วมในการทำประชาพิจารณ์นั้นก็เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนที่ได้รับผลกระทบจาก นโยบายของรัฐให้แสดงความคิดเห็นให้เป็นที่ประจักษ์ เพื่อปกป้องไว้ซึ่งสิทธิของตนตามกฎหมาย และเพื่อป้องกันมิให้มีการใช้อำนาจอย่างผิดๆ ใช้เสียงข้างมากลากไป หรือกระทำการอันใดเพื่อ ประโยชน์ของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งโดยเฉพาะโดยไม่คำนึงถึงผลกระทบในทางลบที่จะมีต่อกลุ่มอื่น การเปิดโอกาสให้มีการรับรู้และแสดงความคิดเห็นในแง่มุมต่างๆ ก่อนจะมีการตัดสินใจในนโยบายที่ สำคัญนั้น เป็นสิทธิโดยชอบธรรมของประชาชนที่จะมีส่วนร่วมในการกำหนดชะตาชีวิตของตนเองดังปรากฏใน มาตรา ๕๘ การดำเนินการใดของรัฐหรือที่รัฐจะอนุญาตให้ผู้ใดดำเนินการ ถ้าการนั้นอาจมี ผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ คุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพ อนามัย คุณภาพชีวิต หรือส่วนได้เสีย สำคัญอื่นใดของประชาชนหรือชุมชนหรือสิ่งแวดล้อมอย่างรุนแรง รัฐต้องดำเนินการให้มีการศึกษา และประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนหรือชุมชน และจัดให้มีการรับฟัง ความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้เสียและ

ประชาชนและชุมชนที่เกี่ยวข้องก่อน เพื่อนำมาประกอบการพิจารณา ดำเนินการหรืออนุญาตตามที่ กฎหมายบัญญัติ วรรคสองบุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิได้รับข้อมูล คำชี้แจง และเหตุผลจาก หน่วยงานของรัฐก่อนการดำเนินการ หรืออนุญาตตามวรรคหนึ่งและวรรคสาม ในการดำเนินการ หรืออนุญาตตามวรรคหนึ่ง รัฐต้องระมัดระวังให้เกิดผลกระทบต่อประชาชน ชุมชน สิ่งแวดล้อม และ ความหลากหลายทางชีวภาพน้อยที่สุด และต้องดำเนินการให้มีการเยียวยาความเดือดร้อน หรือ ความเสียหายแก่ประชาชนหรือชุมชนที่ได้รับผลกระทบอย่างเป็นธรรมและไม่ชักช้า

๔) การมีส่วนร่วมของประชาชนที่กล่าวมาทั้งหมดนั้นเป็นการใช้สิทธิและการทำหน้าที่ใน ฐานะประชาชนที่มีสิทธิเสรีภาพ และสามารถจะใช้สิทธิในการมีส่วนร่วมภายใต้ระบอบการปกครอง แบบประชาธิปไตยในระดับชาติ แต่ประชาชนก็ยังมีสิทธิมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับท้องถิ่น ภายใต้ระบบที่มีการกระจายอำนาจ

มาตรา ๕๙ รัฐต้องเปิดเผยข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะในครอบครองของหน่วยงานของ รัฐ ที่มีใช้ข้อมูลเกี่ยวกับความมั่นคงของรัฐหรือเป็นความลับของทางราชการตามที่กฎหมายบัญญัติ และต้องจัดให้ ประชาชนเข้าถึงข้อมูลหรือข่าวสารดังกล่าวได้โดยสะดวก มาตรา ๖๐ รัฐต้องรักษาไว้ ซึ่งคลื่นความถี่และสิทธิในการเข้าใช้วงโคจรดาวเทียมอันเป็น สมบัติของชาติ เพื่อใช้ให้เกิดประโยชน์ แก่ประเทศชาติและประชาชน วรรคสองการจัดให้มีการใช้ประโยชน์จากคลื่นความถี่ตามวรรคหนึ่ง ไม่ว่าจะใช้เพื่อส่งวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และโทรคมนาคม หรือเพื่อประโยชน์อื่นใด ต้อง เป็นไปเพื่อประโยชน์สูงสุดของประชาชน ความมั่นคงของรัฐ และประโยชน์สาธารณะ รวมตลอดทั้ง การให้ประชาชนมีส่วนร่วมได้ใช้ประโยชน์จาก คลื่นความถี่ด้วย ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ วรรคสามรัฐ ต้องจัดให้มีองค์กรของรัฐที่มีความเป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ เพื่อรับผิดชอบและกำกับ การ ดำเนินการเกี่ยวกับคลื่นความถี่ให้เป็นไปตามวรรคสอง ในการนี้ องค์กรดังกล่าวต้องจัดให้มีมาตรการ ป้องกันมิให้มีการแสวงหาประโยชน์จากผู้บริโภคโดยไม่เป็นธรรมหรือสร้างภาระแก่ผู้บริโภคเกินความ จำเป็น ป้องกันมิให้คลื่นความถี่รบกวนกัน รวมตลอดทั้งป้องกันการกระทำที่มีผลเป็นการขัดขวาง เสรีภาพในการรับรู้ หรือปิดกั้นการรับรู้ข้อมูลหรือข่าวสารที่ถูกต้องตามความเป็นจริงของประชาชน และป้องกันมิให้บุคคล หรือกลุ่มบุคคลใดใช้ประโยชน์จากคลื่นความถี่โดยไม่คำนึงถึงสิทธิของ ประชาชนทั่วไป รวมตลอดทั้ง การกำหนดสัดส่วนขั้นต่ำที่ผู้ใช้ประโยชน์จากคลื่นความถี่จะต้อง ดำเนินการเพื่อประโยชน์สาธารณะ ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

๖. รัฐมีหน้าที่และมีกรเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง

หน้าที่ของรัฐที่จะเปิดโอกาสและส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมนั้นมีอยู่ในหมวด ๖ คือ แนวนโยบายแห่งรัฐ มาตรา ๗๘ กำหนดให้รัฐส่งเสริมให้ประชาชนและชุมชนดังนี้

๑. มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระ มหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

๒. มีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศด้านต่างๆ และการจัดบริการสาธารณะทั้งใน ระดับชาติและระดับท้องถิ่น

๓. มีส่วนร่วมในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ การต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบ รวมตลอดทั้งการตัดสินใจทางการเมือง

และมีผลกระทบต่อประชาชนและชุมชน และมาตรา ๑๓๓ (๓) มาตรา ๒๓๖ และมาตรา ๒๕๖(๑) ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐ ให้อำนาจแก่ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรง สามารถสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

ผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่น้อยกว่า ๑๐,๐๐๐ คน มีสิทธิเข้าชื่อเสนอกฎหมายตามหมวด ๓ สิทธิเสรีภาพของปวงชนชาวไทยหรือหมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ ทั้งนี้ตามกฎหมายว่าด้วยการเข้าชื่อเสนอกฎหมาย

ผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนไม่น้อยกว่า ๒๐,๐๐๐ คน มีสิทธิเข้าชื่อร้องขอต่อประธานรัฐสภาพร้อมด้วยหลักฐานตามสมควรเพื่อกล่าวหาว่ากรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติผู้ใดมีพฤติการณ์ร่ำรวยผิดปกติ ทุจริตต่อหน้าที่ หรือจงใจปฏิบัติหน้าที่หรือใช้อำนาจขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายหรือฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรง

ผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่น้อยกว่า ๕๐,๐๐๐ คน มีสิทธิเข้าชื่อขอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญตามกฎหมายว่าด้วยการเข้าชื่อเสนอกฎหมาย

ตลอดจนถึงว่าด้วยการปฏิรูปรัฐธรรมนูญปี ๖๐ นี้ก็ได้บัญญัติไว้ใน หมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศ มาตรา ๒๕๗ การปฏิรูปประเทศตามหมวดนี้ต้องดำเนินการเพื่อบรรลุเป้าหมาย ดังต่อไปนี้ (๑) ประเทศชาติมีความสงบเรียบร้อย มีความสามัคคีปรองดอง มีการพัฒนาอย่างยั่งยืน ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และมีความสมดุลระหว่างการพัฒนาด้านวัตถุกับการพัฒนา ด้านจิตใจ (๒) สังคมมีความสงบสุข เป็นธรรม และมีโอกาสอันทัดเทียมกันเพื่อขจัดความเหลื่อมล้ำ (๓) ประชาชนมีความสุข มีคุณภาพชีวิตที่ดี และมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศและการปกครอง ในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มาตรา ๒๕๘ ให้ดำเนินการปฏิรูปประเทศอย่างน้อยในด้านต่าง ๆ ให้เกิดผล ดังต่อไปนี้ ก. ด้านการเมือง (๑) ให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองรวมตลอดทั้งการตรวจสอบ การใช้อำนาจรัฐ รู้จักยอมรับในความเห็นทางการเมืองโดยสุจริตที่แตกต่างกัน และให้ประชาชนใช้สิทธิเลือกตั้ง และออกเสียงประชามติโดยอิสระปราศจากการครอบงำไม่ว่าด้วยทางใด (๒) ให้การดำเนินกิจกรรมของพรรคการเมืองเป็นไปโดยเปิดเผยและตรวจสอบได้ เพื่อให้ พรรคการเมืองพัฒนาเป็นสถาบันทางการเมืองของประชาชนซึ่งมีอุดมการณ์ทางการเมืองร่วมกัน มีกระบวนการ ให้สมาชิกพรรคการเมืองมีส่วนร่วมและมีความรับผิดชอบอย่างแท้จริงในการดำเนินกิจกรรมทางการเมือง และการคัดเลือกผู้มีความรู้ความสามารถ ซื่อสัตย์สุจริต และมีคุณธรรมจริยธรรม เข้ามาเป็นผู้ดำรงตำแหน่ง ทางเมืองที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรม โดยให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองรวมตลอดทั้งการตรวจสอบ การใช้อำนาจรัฐ รู้จักยอมรับในความเห็นทางการเมืองโดยสุจริตที่แตกต่างกัน และให้ประชาชนใช้สิทธิเลือกตั้ง และออกเสียงประชามติโดยอิสระปราศจากการครอบงำไม่ว่าด้วยทางใด (๒) ให้การดำเนินกิจกรรมของพรรคการเมืองเป็นไปโดยเปิดเผยและตรวจสอบได้ เพื่อให้พรรคการเมืองพัฒนาเป็นสถาบันทางการเมืองของประชาชนซึ่งมีอุดมการณ์ทางการเมืองร่วมกันมีกระบวนการ ให้สมาชิกพรรคการเมืองมีส่วนร่วมและมีความ

รับผิดชอบอย่างแท้จริงในการดำเนินกิจกรรมทางการเมือง และการคัดเลือกผู้มีความรู้ความสามารถ
ซื่อสัตย์สุจริต และมีคุณธรรมจริยธรรม เข้ามาเป็นผู้ดำรงตำแหน่ง ทางการเมืองที่ชัดเจนและเป็น
รูปธรรม

๗. สรุปการทำให้มีประสิทธิภาพของมีส่วนร่วมของพลเมืองในการตรวจสอบการใช้ อำนาจรัฐตามรัฐธรรมนูญ

การดำเนินอย่างมีประสิทธิภาพได้จะต้องอาศัยปัจจัยอื่น ๆ ด้วย ๔ ปัจจัย ได้แก่

๑. ปัจจัยด้านสภาพสังคมและเศรษฐกิจต้องเอื้ออำนวย เช่น ในทางสังคมนั้นประชาชนที่
มีการศึกษาในระดับหนึ่ง มีความเข้าใจในเรื่องการเมืองการปกครอง มีความตื่นตัวทางการเมือง มี
โอกาสได้เข้าถึงสื่อมวลชน และมีโอกาสเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร ในขณะเดียวกันในทางเศรษฐกิจถ้าเป็น
เศรษฐกิจแบบอุตสาหกรรมหรือกึ่งอุตสาหกรรม กึ่งเกษตรกรรม ซึ่งย่อมจะนำไปสู่ชุมชนเมืองมาก
ยิ่งขึ้น และจะส่งผลกระทบต่อการศึกษาและความตื่นตัวทางการเมือง ก็จะมีส่วนสนับสนุน
เป็นอย่างมากต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน และการพัฒนาระบบการปกครองแบบ
ประชาธิปไตยโดยต่อเนื่องและยั่งยืน

๒. ปัจจัยด้านโครงสร้าง และกระบวนการทางการเมืองซึ่งต้องมีการจัดตั้งสถาบันและ
กระบวนการ ประชาธิปไตย โดยระบุไว้ในรัฐธรรมนูญ ให้มีรัฐสภา มีสถาบันฝ่ายบริหาร มี
กระบวนการเลือกตั้ง กระบวนการตรวจสอบ และที่สำคัญต้องรับรองสิทธิเสรีภาพของประชาชนและ
การมีส่วนร่วมของ ประชาชนในทางการเมือง

๓. ปัจจัยด้านจริยธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย รัฐธรรมนูญแห่ง
ราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐ มุ่งเน้นสร้างจริยธรรมใหม่ปราบการทุจริตคอร์รัปชัน เป็นตัวแปร
สำคัญที่จะนำไปสู่ความสำเร็จของการพัฒนาระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง
การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน นั่นคือ จริยธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยอย่าง
หนึ่ง ทางการเมืองและทางกฎหมายของปัจเจกบุคคล การเปิดรับฟังความคิดเห็นของประชาชน
โดยทั่วไป ของฝ่ายที่ครองอำนาจรัฐ มีความอดทนอดกลั้นต่อความคิดเห็นต่างๆ จริยธรรมทาง
การเมือง แบบประชาธิปไตยนี้จะเป็นเสมือนวิญญูณที่หล่อเลี้ยงระบบประชาธิปไตย เพราะถึงแม้ตัว
แปรที่หนึ่ง หรือสองจะออกมาดีเลิศอย่างไรก็ตาม ถ้าขาดส่วนที่เป็นจิตวิญญูณคือส่วนที่เป็น
จริยธรรมประชาธิปไตย ก็จะไม่ช่วยให้มีการผลักดันให้มีการส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนอัน
เป็นตัวแปรสำคัญที่สุดของการพัฒนาระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่ต่อเนื่องและยั่งยืนได้

๔. ปัจจัยรัฐพึงเร่งให้ความรู้แก่ประชาชนถึงอันตรายที่เกิดจากการทุจริตและประพฤติมิ
ชอบทั้งในภาครัฐและภาคเอกชน พึงดำเนินการเป็นวาระเร่งด่วนที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญมาตรา
๖๓ รัฐต้องส่งเสริม สนับสนุน และให้ความรู้แก่ประชาชนถึงอันตรายที่เกิดจาก การทุจริตและ
ประพฤติมิชอบทั้งในภาครัฐและภาคเอกชน และจัดให้มีมาตรการและกลไกที่มีประสิทธิภาพ เพื่อ
ป้องกันและขจัดการทุจริตและประพฤติมิชอบดังกล่าวอย่างเข้มงวด รวมทั้งกลไกในการส่งเสริม ให้

ประชาชนรวมตัวกันเพื่อมีส่วนร่วมในการรณรงค์ให้ความรู้ต่อต้าน หรือชี้เบาะแส โดยได้รับความคุ้มครอง จากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ

ปัจจัยดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งที่จะทำให้มีการพัฒนาการเมืองภาคพลเมืองที่เข้มแข็ง แต่ก็มีปัจจัยอื่นอีกหลากหลาย ที่จะทำให้ภาคการเมืองเข้มแข็งหรืออ่อนแอ ดังนั้นภายใต้กรอบรัฐธรรมนูญ จะต้องเร่งสร้างจิตสำนึกภาคพลเมือง ต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย (Civic Education) เป็นสำคัญ ที่จะทำให้พลเมืองเข้าถึงการมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืน

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- กาญจนา แก้วเทพ. ๒๕๒๗. จิตสำนึกชาวนา ทฤษฎีและแนวการวิเคราะห์แบบเศรษฐศาสตร์
การเมือง. กรุงเทพมหานคร: เจ้าพระยาการพิมพ์.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. ๒๕๔๗. กลเม็ดเด็ดปดคอร์รัปชัน. กรุงเทพมหานคร: ซีเคสมิเดีย.
- คณะกรรมการการวิสามัญพิจารณาสอบสวนและศึกษาเรื่องเกี่ยวกับการทุจริต วุฒิสภา. ๒๕๔๙.
กระบวนการโกงชาติ. กรุงเทพมหานคร: คณะกรรมการการวิสามัญพิจารณาสอบสวนและ
ศึกษาเรื่องเกี่ยวกับการทุจริต วุฒิสภา..
- จรัส สุวรรณมาลา. ๒๕๔๖. จุดบอดบนทางสู่ธรรมาภิบาล : บทบาทของบอร์ดองค์การมหาชน .
กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชองนาง ชาสิ่งแก้ว. ๒๕๔๗. พฤติกรรมการรักษาสมบัติสาธารณะและการเสริมสร้างจิตสำนึก
สาธารณะของชุมชนภูเวียง จังหวัดขอนแก่น. ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขา
พัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ชัชวาล ทองดีเลิศ. ๒๕๔๓. บันทึกกลับ NGO กำเนิดและพัฒนาการขององค์กรพัฒนาภาคเหนือ.
เชียงใหม่: บริษัท กลางเวียงพิมพ์ จำกัด.
- ชาย โพธิ์สิตา และคณะ. ๒๕๔๐. รายงานการศึกษาวิจัยเรื่อง จิตสำนึกต่อสาธารณะสมบัติ :ศึกษา
กรณีกรุงเทพมหานคร. นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม. มหาวิทยาลัยมหิดล
- ฐาภูน ศิริยุทธวัฒนา. ๒๕๕๙. กฎหมายรัฐธรรมนูญ: พื้นฐานกฎหมายรัฐธรรมนูญ และระบอบ
ประชาธิปไตย. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
- ธเนศวร์ เจริญเมือง. ๒๕๕๑. ทฤษฎีและแนวคิด: การปกครองท้องถิ่นกับการบริหารจัดการท้องถิ่น.
กรุงเทพมหานคร: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ.
- ธานินทร์ กรีวิเชียร. ๒๕๑๐. กฎหมายกับการฉ้อราษฎร์บังหลวง. พระนคร: โรงพิมพ์สำนัก
นายกรัฐมนตรี.
- นคร พจน์วรพงษ์. และคณะ. ๒๕๖๐. ข้อมูลเหตุการณ์การเมืองไทยภายใต้รัฐธรรมนูญไทย ในอดีต
ปัจจุบันและรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐. กรุงเทพมหานคร: ธีรภาส
จำกัด.
- ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม. ๒๕๕๒. ป.ป.ช. จะแข็งแรงแรงการเมืองภาคประชาชนต้องเข้มแข็ง. สรุปรการ
บรรยาย ณ โรงแรมแกรนด์ เมอร์เคียว ฟอรัจัน กรุงเทพมหานคร วันที่ ๑๓ พฤษภาคม
๒๕๕๒ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ.
- ภาณินี กิจพ่อค้า และคณะ. ๒๕๕๐. มาตรการคุ้มครองภาคประชาชนที่มีส่วนร่วมในการป้องกันและ
ปราบปรามคอร์รัปชัน. กระทรวงยุติธรรม และมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช.
- รุ่งโรจน์ เพชรบุระณิน. ๒๕๔๖. เครือข่ายภาคประชาชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการทุจริต.

คอร์รัปชัน : กรณีศึกษา เครือข่ายประชาชนต้านคอร์รัปชัน (คปต.) . วิทยานิพนธ์
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
วิษระ ดวงนภา. ๒๕๔๗. มลเหตุที่เป็นแนวโน้มไปสู่การใช้สิทธิตรวจสอบอำนาจรัฐของประชาชน
ศึกษา ประชากรที่มาขอรับบริการที่สำนักงานที่ดินจังหวัดจันทบุรี สาขามะขาม.
วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา.
วันชัย ศรีนวลนัต. ๒๕๔๔. บทบาทของประชาสังคมกับการป้องกันและปราบปรามการทุจริต.
เอกสารส่วนบุคคล. สถาบันพระปกเกล้า.
สังคีต พิริยะรังสรรค์. ๒๕๔๙. คอร์รัปชันแบบเบ็ดเสร็จ. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร:
สำนักพิมพ์ร่วมด้วยช่วยกัน.
เสกสรร ประเสริฐกุล. ๒๕๔๗. บทบาทของการเมืองภาคประชาชนในการพัฒนาระบบ
ประชาธิปไตยไทย. รายงานการวิจัย. ทุนปรีดี พนมยงค์ มูลนิธิ ๕๐ ปี
ธนาคารแห่งประเทศไทย.
เสาวนีย์ ไทยรุ่งเรือง และคณะ. ๒๕๕๓. โครงการประเมินสถานการณ์ด้านการทุจริตในประเทศไทย.
รายงานการวิจัย. สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ
(ป.ป.ช.).
แสวง บุญเฉลิมวิภาส และคณะ. ๒๕๕๑. การศึกษาพันธกรณีและความพร้อมของประเทศไทยใน
การปฏิบัติตามอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต ค.ศ. ๒๐๐๓.
สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.).

ภาษาต่างประเทศ

Chayan Vaddhanaphuti. ๑๙๘๔. Cultural and Ideological Reproduction in Rural
Northern Thai's Society. Faculty of Economics, Thammasat University.
Gene, M. Lutz. ๑๙๘๓. Understanding Social Statistics. New York: Macmillan